

Sprawozdanie

Wydziału krajowego w sprawie zmiany ustawy z dnia 1. stycznia 1889. Dz. u. kr. l. 16. o stosunkach prawnych stanu nauczycielskiego.

Wysoki Sejmie!

Uchwałą z dnia 13. listopada 1890. l. 194 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu petycję Reprezentacyi miast Lwowa i Krakowa o zmianę art. 8. ustawy z dnia 1. stycznia 1889. l. 16. Dz. u. kr. z poleceniem, aby w porozumieniu z c. k. Radą szkolną krajową zbadał potrzebę zmiany rzeczzonego artykułu i przedłożył Wys. Sejmowi odpowiedni wniosek.

Stosownie do tej uchwały Wys. Sejmu przesłał Wydział krajowy rzeczzone petycje do wypowiedzenia swego zdania Radzie szkolnej krajowej, która zasiągnąwszy uprzednio opinii c. k. Rad szkolnych okręgowych miejskich we Lwowie i Krakowie, oświadczyła się za zmianą art. 8. powołanej ustawy a to z następujących powodów:

„W myśl tego artykułu ustawy ma c. k. Rada szkolna krajowa postanawiać, który z nowomianowanych nauczycieli ma pełnić stale obowiązki kierownika szkoły dwu lub kilku klasowej. Ważną tę atrybucję przyznała ustawa c. k. Radzie szkolnej nie bez powodu, gdyż tylko władze szkolne ocenić mogą dokładnie, który z nauczycieli potrafi z korzyścią dla szkoły pełnić obowiązki kierownika. — Jednakże w stylizację powołanego przepisu ustawy dostało się w sposób bliżej niewyjaśniony słowo „nowomianowanych“, a przez zamieszczenie tego słowa prawo c. k. Rady szkolnej krajowej wyznaczenia kierownika stało się problematycznym we wszystkich tych wypadkach, gdy w kilkuklasowej szkole opróżni się tylko posada nauczyciela kierującego, albowiem w tym razie znajdzie się tylko jeden nauczyciel nowomianowany i temu tylko według litery prawa kierownictwo nadane być może. Gdzie też mianowanie nauczycieli odbywa się na podstawie prezenty, tam c. k. Rada szkolna kierownictwo zmuszoną jest poruczyć kandydatowi, przedstawionemu przez gminę na nauczyciela, jako jednemu „nowomianowanemu“ nauczycielowi.

Tak więc trzymając się ściśle brzmienia ustawy, prawo c. k. Rady szkolnej krajowej urzeczywistnia się w tych bardzo nielicznych wypadkach, kiedy rozchodzi się o obsadzenie posad nauczycielskich w nowo zorganizowanej kilkuklasowej szkole, albo gdy naraz kilka posad w jakiejś szkole się opróżni. Skutek ustawy z jej intencją pogodzić możnaby

tylko przez opuszczenie z artykułu 8. słowa „nowomianowanych“. Rada szkolna miałaby wówczas w wyznaczeniu kierownika swobodny wybór pomiędzy wszystkimi nauczycielami danej szkoły. Zawsze jednak pozostałaby niedogodność, że w razie opróżnienia posady nauczyciela kierującego, możnaby rozpiąć konkurs tylko na posadę nauczyciela, a obsadziwszy ją w danym razie na podstawie prezenty, poruczałoby się osobnym aktem temu ostatniemu lub innemu z nauczycieli tejże szkoły kierownictwo.

Wskutek tego nauczyciele rzeczywiście z innych szkół tejże lub innej gminy, do kierownictwa wybornie uzdolnieni, którzyby o posadę nauczyciela kierującego kompetowali, do rozpisania na posadę nauczyciela konkursu nie stają, bo nie mają pewności, czy uzyskawszy tę posadę, otrzymają potem kierownictwo i połączone z niem mieszkanie i dodatek.

Aby więc powyższym niedogodnościom zapobiedz, a szkołom zapewnić na kierowników istotnie najlepiej do tego ukwalifikowanych kandydatów, przemawia c. k. Rada szkolna krajowa za tem, aby pierwszy ustęp art. 8. opuścić a natomiast do art. 4. tejże ustawy jako ustęp trzeci dodać następujące postanowienie:

„Jeżeli idzie o obsadzenie posady nauczyciela kierującego szkoły kilkuklasowej, Rada szkolna okręgowa umieszcza na liście kompetentów tylko tych kandydatów, których uważa za specjalnie uzdolnionych do kierownictwa“.

Wskutek tego postanowienia, w razie opróżnienia posady nauczyciela kierującego, rozpisywano konkurs wprost na tę posadę, rozszerzyłby się zatem zakres i podniosła jakość kandydatów. Mający prawo prezenty zyskaliby wprawdzie prawo prezenty na kierownika, byłiby jednak ograniczeni do wyboru z pośród tych kandydatów, których władza szkolna za ukwalifikowanych do kierownictwa uznała, tak samo jak przy prezencie nauczycieli ograniczeni są do tych, których komisja egzaminacyjna uznała za ukwalifikowanych. — Kwalifikacyi na kierownictwo nie podobna określić egzaminem, musi ją zastąpić opinia władzy przełożonej znającej kandydata“.

Z całego przedstawienia sprawy wynika zaś, że nie ma powodu, ażeby tę reformę ograniczać do Lwowa i Krakowa.

Z tą propozycją zmiany art. 8. ustawy z dnia 1. stycznia 1889. l. 16. Dz. u. kr. połączyła Rada szkolna krajowa wniosek zmiany także innych postanowień tej samej ustawy a mianowicie artykułów 11. i 13.

Licząc się z powszechnem narzekaniem na niskie płace nauczycieli szkół ludowych, powziął Wys. Sejm na posiedzeniu z dnia 24. listopada 1890. następującą uchwałę:

„Sejm wzywa Radę szkolną krajową, aby do budżetu szkolnego na rok 1892. wstawiła odpowiednią kwotę na dodatki do płacy dla tych nauczycieli, którzy pobierają rocznie 200 zł.“

Ze sprawozdania komisji szkolnej wynika wprawdzie, że przedstawiając Wys. Sejmowi ten wniosek do uchwały miano na oku polepszenie bytu najgorzej uposażonych nauczycieli przez przyznanie im osobistych zasiłków rocznych. Rada szkolna krajowa uważa jednak za konieczne dalej sięgające polepszenie bytu nauczycieli młodszych przez podwyższenie minimum ich płacy na 250 zł. w. a. rocznie ze względu, że dotychczasowe minimum 200 zł. nie wystarcza nawet na zaspokojenie najskromniejszych potrzeb. Rada szkolna krajowa przemawia przeto za tem, aby w art. 11. drugi ustęp al. b. opuścić, natomiast końcowemu zdaniu pierwszego ustępu al. b. następujące dać brzmienie: „w żadnym razie jednak nie może być niższą od 250 zł. rocznie“.

Effekt finansowy projektowanej zmiany szacuje Rada szkolna krajowa na 21.760 zł. podnosi wszakże, iż wydatek ten zaciężyłby na funduszu szkolnym tylko w tym wypadku w całości, gdyby wskutek podniesienia płacy, o którym mowa, mogły być obsadzone wszystkie posady nauczycieli młodszych i nadetatowych, z których obecnie bardzo znaczna liczba dla braku kandydatów obsadzoną nie jest.

Polepszając w ten sposób dolę nauczycieli młodszych, należałoby jednak, zdaniem c. k. Rady szkolnej krajowej, usunąć z ustawy postanowienie ustępu 3. art. 13., które dla nauczycieli starszych okazało się nadzwyczaj dotkliwe. Dla tego c. k. Rada szkolna krajowa przemawia za zmianą art. 13. powołanej ustawy w tym kierunku, aby ustęp trzeci tego artykułu opuścić.

Ograniczenie prawa przyznawania dodatku pięcioletniego do lat 30 służby na posadzie stałego nauczyciela było uzasadnionem w ustawie z dnia 6. marca 1875. Dz. u. kr. Nr. 32. i z dnia 2. lutego 1885. Dz. u. kr. Nr. 27., które uzyskanie dodatku pięcioletniego czyniły zawisłem tylko od nienagannej służby. Skoro jednak w myśl art. 13. ustawy z dnia 1. stycznia 1889. Dz. u. kr. Nr. 16. dodatek pięcioletni może być przyznany za każde pięć lat nienagannej i skutecznej służby, przeto nie ma powodu odmawiać dodatku tego nauczycielowi, który mimo 30 lat służby nienagannie i skutecznie pracuje. — Raczej dla tego, że mimo starszego wieku nie opuszcza ciężkiego zawodu nauczycielskiego, należałaby mu się nagroda a nie uszczerbek w poborach. — Zresztą w art. 13. powołanej ustawy jest i tak wprowadzone nieznane dawnym ustawom ograniczenie dodatków pięcioletnich do pięciu. — Efekt finansowy projektowanej zmiany art. 13. nie da się ściśle obliczyć, gdyż należałoby przedtem sprawdzić, czy skuteczną i nienaganną była służba każdego z tych nauczycieli, którzy 30 lat służby na stałej posadzie ukończyli.

Gdy jednak liczba takich nauczycieli jest w ogóle bardzo nieznaczną, przeto na podstawie przybliżonego obliczenia przypuścić można, że wydatek z tem połączony nie dosięgnie 2.000 zł.

Podzielając w zupełności zapatrywanie c. k. Rady szkolnej krajowej z powodów przytoczonych powyżej, Wydział krajowy przyłącza się do jej wniosków i dodaje, że proponowane polepszenie bytu nauczycieli młodszych uważa za niezbędnie potrzebne dla dobra szkolnictwa krajowego, gdyż wedle sprawozdania c. k. Rady szkolnej krajowej o stanie szkół ludowych w roku 1890/91. w ostatnich czasach zdarza się nader często, iż nauczyciele młodszy, nie mogąc na żaden sposób utrzymać się ze swej płacy, opuszczają swój zawód i wstępują do c. k. straży skarbowej, do c. k. urzędów podatkowych lub do służby kolejowej, gdzie o wiele lepsze otrzymują wynagrodzenie.

Wydział krajowy postanowił wreszcie, stosownie do życzenia wyrażonego w sprawozdaniu komisji szkolnej, zaproponować Wysokiemu Sejmowi zmianę dotychczasowego drugiego ustępu artykułu 8. ustawy z dnia 1. stycznia 1889. l. 16. Dz. u. kr. w ten sposób, iżby przez jaśniejszą stylizację uchylić możność mylnej jego interpretacji w tym kierunku, jakoby posuwanie z posady młodszego na posadę starszego nauczyciela było zastrzeżone dla c. k. Rady szkolnej krajowej.

Wydział krajowy wnosi przeto:

Wysoki Sejm raczy uchwalić załączony % projekt ustawy, zmieniającej postanowienia artykułów 4., 8., 11. i 13. ustawy z dnia 1. stycznia 1889. l. 16. Dz. u. kr. o stosunkach prawnych stanu nauczycielskiego w publicznych szkołach ludowych.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

We Lwowie dnia 12. lutego 1892.

Marszałek krajowy:
Sanguszko w. r.

Sprawozdawca:
Chamiec w. r.
Członek Wydziału krajowego.

U s t a w a

z dnia dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskim, zmieniająca postanowienia artykułów 4., 8., 11. i 13. ustawy z dnia 1. stycznia 1889. Nr. 16. Dz. u. kr. o stosunkach prawnych stanu nauczycielskiego w publicznych szkołach ludowych.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskim postanawiam co następuje:

§. 1.

Artykuły 4., 8., 11. i 13. ustawy z dnia 1. stycznia 1889. Nr. 16. Dz. u. kr. o stosunkach prawnych stanu nauczycielskiego w publicznych szkołach ludowych zostają w dotychczasowem brzmieniu uchylone i mają odtąd opiewać:

Art. 4.

Rada szkolna okręgowa odrzuca podania tych kandydatów, którzy skutkiem wyroku karnego są wykluczeni od wybieralności do Reprezentacyi gminnej, oraz takich, na którychby ciążyły postęпки niemoralne lub zdrożności, narażające mianowanego nauczyciela na usunięcie z posady.

Z reszty podań układa Rada szkolna okręgowa najdalej w 3 tygodnie po upływie terminu konkursowego listę kompetentów według formularza, przepisanego przez Radę szkolną krajową i przesyła ją miejscowej Radzie szkolnej do zaopiniowania, zaś w wypadkach art. 2. mającym prawo prezentowania do prezenty; poczem przedkłada terno (względnie prezentę) wraz z wnioskiem swoim jakoteż z podaniami wszystkich kompetentów i dokumentami Radzie szkolnej krajowej.

Jeżeli idzie o obsadzenie posady nauczyciela kierującego szkoły o dwóch lub więcej klasach, Rada szkolna okręgowa umieszcza na liście kompetentów tylko tych kandydatów, których uważa za specjalnie uzdolnionych do kierownictwa.

Art. 8.

Posuwanie nauczycieli w szkołach pospolitych I. klasy z płacy 800 zł. na 900 zł. w. a. rocznie należy do zakresu działania Rady szkolnej krajowej.

Art. 11.

a) Roczne płace nauczycieli publicznych szkół ludowych dzielą się na następujące klasy:

A) W szkołach pospolitych:

I. klasa we Lwowie i w Krakowie, w połowie posad 900 zł.; w drugiej połowie 800 zł.

- II. klasa w gminach z ludnością ponad 10.000 — 600 zł.
- III. klasa z ludnością od 6.000 do 10.000 — 500 zł.
- IV. klasa z ludnością od 2.000 do 6.000
 - a) w gminach miejskich 450 zł.
 - b) w gminach wiejskich 400 zł.
- V. klasa z ludnością niżej 2.000 — 300 zł.

B) W szkołach wydziałowych osobnych i w klasach szkół wydziałowych połączonych z pospolitemi:

- I. klasa we Lwowie i Krakowie 900 zł.
- II. klasa w gminach z ludnością ponad 10.000 — 800 zł.
- III. klasa w gminach z ludnością od 6.000 do 10.000 — 700 zł.
- IV. klasa w gminach z ludnością niżej 6.000 — 600 zł.

Podział ten uskutecznia Rada szkolna krajowa na podstawie urzędowo ogłoszonych rezultatów ostatniego spisu ludności i rewiduje go bezpośrednio po każdym ponownym spisie.

W miastach i miasteczkach pobiera nauczyciel w klasach drugiej, trzeciej, czwartej i piątej szkół pospolitych dodatek na mieszkanie, wynoszący 10% stałej płacy, o ile nie jest uprawniony do żądania mieszkania, a względnie spłaty za mieszkanie.

b) Płaca młodszego nauczyciela wynosi 60% płacy starszego nauczyciela szkoły, przy której młodszy nauczyciel pełni służbę. W żadnym razie jednak nie może być niższą od 250 zł. rocznie.

Za podstawę do obliczenia płacy młodszego nauczyciela w szkołach pospolitych klasy pierwszej, przyjmuje się płacę starszego nauczyciela w kwocie 800 zł.

c) Nauczyciel tymczasowo ustanowiony, pobiera płacę nauczyciela stałego, którego miejsce zastępuje; jeżeli zaś ustanowiony jest na posadzie nadetatowej, w każdym razie płacę młodszego nauczyciela.

Art. 13.

Oprócz płacy przyznaje Rada szkolna krajowa nauczycielom na przedstawienie Rady szkolnej okręgowej z funduszu szkolnego krajowego dodatek pięcioletni za każde pięć lat nienagannej i skutecznej służby, licząc od dnia stałej nominacji przy publicznych szkołach ludowych.

Każdy dodatek pięcioletni, zarówno przyznany przed wejściem w życie niniejszej ustawy, jako też na przyszłość przyznać się mający, wynosi od wejścia w życie tej ustawy dla wszystkich nauczycieli szkół wydziałowych i pospolitych, stale zamianowanych, bez różnicy 50 zł. rocznie.

Dodatek pięcioletni przyznany być może najwięcej razy pięć.

Jeżeli nauczyciel, przenosząc się do innej miejscowości, otrzyma posadę, do której przywiązana jest płaca wyższa od jego płacy dotychczasowej, wówczas z uzyskanych poprzednio dodatków pięcioletnich potrąca mu się ta kwota, o którą płaca jego się podwyższyła. Zresztą uzyskanie wyższej posady nie wpływa na liczenie mu dalszych pięcioletnich dodatków.

Nauczycielom młodszym, mianowanym stale przed wejściem w życie niniejszej ustawy, pięciolecie liczyć należy od chwili, kiedy ustawa ta wejdzie w życie. Tylko u tych nauczycieli młodszych, którzy stale zawiadują szkołą filialną i którym prawo do pięciolecia przyznanem już było na mocy ustawy z dnia 2. lutego 1885. (Dz. u. kr. Nr. 27), pierwsze pięciolecie liczy się od tego czasu, od którego owe prawo na mocy powyższej ustawy nabyli.

Nauczycielom mianowanym stale przed wejściem w życie ustawy z dnia 2. maja 1873., Dz. u. kr. Nr. 251, którzy otrzymali następnie stale posady z płacą wymierzoną podług co tylko przytoczonej lub według niniejszej ustawy, należy się pierwszy dodatek pięcioletni dopiero z upływem piętnastego roku całej dotychczasowej służby, lub z upływem piątego roku stałej służby na nowym etacie.

§. 2.

Wykonanie tej ustawy polecam Memu Ministrowi wyznań i oświecenia.
